
Izborni sistemi i izborne odluke

Pregledni rad

UDK 324 + 324 (497.13)

Izborne odrednice

IVAN GRDEŠIĆ

*Fakultet političkih nauka, Zagreb***Sažetak**

Izbori su masovna politička participacija, tip kolektivne odluke kojom se komuniciraju preferencije političkom vodstvu. Izbori u Hrvatskoj određeni su povijesnim okolnostima zamjene političkog poretka kao i tipom prava glasa, izbornim pravilima i subjektima izbornog procesa. Izbornim rezultatom politički spektar u Hrvatskoj zadobio je bipolarni i nesimetrički oblik unutar kojeg su potisnute manje političke stranke političkoga centra. Višestranački parlamentarni izbori u Hrvatskoj stvaraju početne pretpostavke za izgradnju demokratskog poretka, a na taj način i političkoj znanosti (re)afirmiraju predmet istraživanja. Kategorije političke znanosti sada i na ovim prostorima dobivaju životni sadržaj.

Izbori kao komunikacija preferencija

Za izgradnju demokratskog poretka izborni model i izborni procesi, odnosno način kolektivnog odlučivanja i ograničenja primjene vlasti, prvi su i nezaobilazni činioци. Da bi građani republike mogli sudjelovati u političkom procesu potrebno im je osigurati mehanizme signaliziranja njihovih prioriteta. Izborni zakon tako postaje od odlučne važnosti za uspostavu demokratskog poretka.¹ Njime se moraju osigurati sloboda birača i njegove odluke koja se očituje u: (1) priznavanju prava glasa registracijom u biračkom spisku; (2) korištenju svoga prava glasa bez segregacije u različite kategorije koje bi narušavale načelo suverenosti pojedinca

¹ »Izbori, kao način signaliziranja preferencija, neophodni su za sudjelovanje ljudi u kolektivnom odlučivanju, a zakoni općeg prava glasa najznačajniji su element u ustavu demokratskih republika.« V. D. Rae: *The Political Consequences of Electoral Laws*, Yale University Press, New Haven, 1967, 3. cit. prema: Roberta Herzberg, Vincent Ostrom, »Votes and Vetoes«, 431, u: F. X. Kaufman, G. Majone, V. Ostrom, *Guidance, Control and Evaluation in the Public Sector*, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1986.

kao člana političkog naroda; (3) glasanju bez izvanjskog pritiska; (4) slobodnom odlučivanju kako glasati; (5) pravilnom prebrojavanju glasova birača; (6) osiguranju kompetitivnosti kandidata kao predstavnika različitih političkih interesa iskazanih u predizbornoj kampanji.

Izborna odluka daje pravo izabranome političkom vodstvu na odgovorno i samostalno djelovanje spram zajednice u provođenju vlasti, budući da odlučivačka diskrecija uvijek traži samostalnost. Istovremeno ona je i veto-mehanizam kojim se ograničavaju sadržajni i vremenski dosezi odluka vlasti. Izborima se ljudi obavještavaju o zajedničkim poželjnim vrijednostima i utvrđuju prioritete između različitih mogućnosti svojom kolektivnom odlukom. Takva odluka podrazumijeva i svijest o troškovima, jer jednom izabrana mogućnost otklanja moguće koristi druge. Štogod da se odluči i učini, podrazumijeva trošak. U demokratskim porecima izbori su vrijeme javnog razgovora o sadržaju legitimnosti poretka.

Glasanje je jedinstveni čin političke participacije u kojem sudjeluje gotovo čitavo punoljetno stanovništvo u najvećem broju država svijeta. Atributi izbornog sudjelovanja kao oblika političke participacije jesu: aktivnost (manifestno djelovanje), neagresivnost, strukturna oblikovanost, usmjerenost prema legitimnoj vlasti — političko u užem smislu, dobrovoljno i neprofesionalno, s namjeranim posljedicama.

U klasičnoj šumpeterovskoj tradiciji izbori su tehnika demokratske metode izbora političkog vodstva — natjecanje potencijalnih političkih vodstva za glasove izbornog tijela. Osim funkcije izbora političkog vodstva, izbornim se procesima realiziraju i druge socijalne i političke funkcije u zajednici. Neke od njih važnije su za sam sistem, poput postizanja legitimnosti, socijalizacija stanovništva i jačanje privrženosti, a druge za samo biračko tijelo. To su funkcije utjecaja na smjenu vlasti, glasanja kao emocionalnog čina za pojedinca, izražavanje podrške ili nezadovoljstva itd.

Način djelovanja demokracije uvelike je suoblikovan kvalitetom i tipom prava glasa, izbornim pravilima i procedurama, subjektima izbornog procesa, značajem posljedica izborne odluke i kvalitetom komunikacijskih tokova.

Višestranačka inovacija

U veljači 1977. godine, u raspravi o delegatskim izbornim procesima, Eugen Pusić naćeo je tada za mnoge još heretičku temu višestranačkoga političkog sistema. Trebalo je samo tri godine da tadašnja tabu tema, koju su neke današnje stranačke vođe realpolitički diskvalificirale omiljenom krležijanskom metaforom o balkanskoj krčmi, noževima i mraku, postane ustavni institut, ključ za demokratsku promjenu i politička podrška i ambijent privredne reforme. Ono što je sličilo akademikovoj provokaciji postalo je svojevrsnom domaćom zadaćom za institucije političkog sistema, masovne medije, političke organizacije, ali i za građane.

Pluralizam se u prvo vrijeme činio kao dobrodošla formula za inovacijsku adaptaciju sistema, prilagodba koja bi omogućila načelnu političku pluralizaciju, ali bez potrebe za stvarnim višestranačkim ustrojstvom političkog poretka. Formula političkog pluralizma nestranačkog tipa nije dugo bila u upotrebi. Teorijski

besmislena i politički neupotrebljiva za obranu pred pritiscima političke alternative, istovremenim raspadom istočnoevropskih »narodnih demokracija«, procesom demokratizacije u susjednoj Sloveniji i suočena s »perspektivnim posljedicama« srpske politike na hrvatskom prostoru, ta posljednja politička tvorevina Socijalističkog saveza nestala je zajedno s njegovim bivšim rukovodstvom.

Politički sistem našao se u situaciji u kojoj je morao prihvatiti promjene koje više nije mogao kontrolirati. Nastaje situacija inovacijske transformacije političkog sistema. Budući da je prošla faza u kojoj su se mogli trpjeti socijalni i politički troškovi odgađanja demokratizacije i promjena, Savez komunista, kao jedini realni politički subjekt, morao je preuzeti rizik i troškove koje donosi inovacija uvođenja višestranačkoga političkog sistema. Inovacija je uvijek situacija izbora između troškova potencijalne pogreške koju novine donose i troškova njezina zakašnjenja. Inovacija, pa i ona povijesna o kojoj je riječ, počiva na nejednakoj distribuciji njezinih troškova i koristi. I dok nosilac inovacije u ekonomskoj sferi troškove inovativnog ponašanja nastoji naplatiti od konkurencije osvajajući njezin dio tržišta, u politici se uspješnost takve strategije ne može sa sigurnošću predvidjeti. Troškovi systemske inovacije višestranačkoga izbornog sistema bili su za njezina promotora gotovo blizu maksimuma — gubitak vlasti. Odlučujući utjecaj na »političkom tržištu« je izgubljen, a neuspjeh je ublažen očuvanjem i mogućom obnovom identiteta koja omogućava konkurentnost na duže vrijeme.

Kapacitet političkog sistema da uči i da se mijenja predstavlja potrebnu kvalitetu opstanka. Moć nije u stabilnosti pod svaku cijenu i obrani okoštalih političkih odnosa i životno ispražnjenih političkih formi, nego u sposobnosti prilagodbe promijenjenim uvjetima. Višestranački politički sistem jest oblik prilagodbe novim uvjetima — uvjet mirne preobrazbe i očuvanja političke zajednice. Politički pluralizam jest inovacija koja omogućava samotransformaciju sistema s novim identitetom, ali u kojem nisu pogubljene i uništene njegove osnovne socijalne vrijednosti i povijesni kontinuitet.

Odrednice svibanjskih izbora u Hrvatskoj

Prvi višestranački izbori za lokalne skupštine i zakonodavno tijelo Hrvatske, a posebice njihovi rezultati i posljedice, bit će predmetom analitičke pažnje političke znanosti još dugo vremena. Moguće je stoga na ovom mjestu samo upozoriti na nekoliko grupa varijabli (društvenih, političkih, normativnih odrednica) kojima se oni mogu razumjeti i objasniti: (1) to su promjene u međunarodnoj zajednici, a prije svega implozija (urušenje) poredaka »narodne demokracije« socijalističkih istočnoevropskih država; (2) unutrašnji razvoj Jugoslavije posljednjih godina: ekonomska, socijalna, međunacionalna i politička kriza; (3) politički odnosi u Hrvatskoj, pozicija SKH i razvoj političkih opozicijskih stranaka i drugih »alternativnih« organizacija; (4) zadržane institucije političkog predstavništva, izvršne vlasti i republičkog vrhovništva (trodonna struktura skupština) i njihovo prilagođavanje klasičnom modelu parlamentarne republike (izvršna vlast i predsjedništvo republike proizlaze iz parlamentarne većine); (5) izborni zakon i pravila kandidiranja i raspodjele zastupničkih mjesta; (6) obilježja i dinamika predizborne kampanje, utjecaj masovnih medija, stavovi i percepcije biračkog tijela.

Izborne odluke nisu jednostavna opredjeljenja između više ili manje prihvatljivih mogućnosti, one tako mogu izgledati samo površnom promatraču kao reducirani akt glasačkog izbora. Izborni čin nacionalnoga biračkog tijela visoko je koncentrirana i sublimirana kolektivna odluka koja, a ona je u Hrvatskoj imala sve karakteristike povijesnog², jednostavnim brojkama postotaka govori o čitavome jednom povijesnom razdoblju i njegovom vrednovanju, ali istovremeno donosi ograničenja u djelovanju i okvire za procjenu pobjedničke političke snage. Posljedice izborne odluke ne završavaju selekcijom zastupnika. Svojim općepolitičkim karakteristikama one trajno djeluju na odlučivačke strukture vrstom, smjerom i intenzitetom predanog im mandata. Vidljivost, uvjerljivost, trajnost i kvaliteta toga utjecaja povezane su s osobinama strukture izbornog sistema. Kao što se dogodilo u Hrvatskoj, veliki izborni porazi snažan su pokazatelj nezadovoljstva, ali i obavijest o smjeru poželjnih i priželjkivanih promjena. Većinski izborni sistem potencirao je takvu vrstu informacije — ona bi bila možda manje uvjerljiva i manje jednoznačna u razmjernome izbornom sistemu.

O pobrojanim (ali i o drugima) odrednicima svibanjskih hrvatskih izbora politolozi moraju još mnogo toga izreći. Naša je još namjera da u ovom kratkom radu ilustriramo odnos triju varijabli: (1) samoodređenja biračkog tijela na standardnom kontinuumu lijevo-centar-desno; (2) distribucije konačnih izbornih rezultata za Sabor SR Hrvatske i (3) postotak glasova na istom takvom kontinuumu.

Izlažući se kritici metodoloških puritanaca zbog upotrebe jednodimenzionalnoga i nespecificiranoga mjernog instrumenta političkog opredjeljenja kakav je pravac lijevo-desno, poslužiti ćemo se njime zbog njegovih dviju vrijednosti: visoke komunikacijske kvalitete (u jasnoći, razumijevanju i širenju) i tradicionalne uvriježenosti u političkom diskursu. Klasifikaciju političkih stranaka i ispitanika (birača) kao lijeve, centralne ili desne političke orijentacije izveli smo s obzirom na njihovu samoidentifikaciju na tom kontinuumu. Političke stranke su se u toku predizborne kampanje često samoodređivale kao stranke centra, ljevice ili desnice. Na taj se način postiže visoka komunikacijska ušteda. Jednostavnom sintagmom ideologijsko-politički profil stranke operacionalizira se na prepoznatljiv politički obrazac unutar kojeg se birač može jednostavno orijentirati. Distribuciju birača prikazujemo prema podacima anketnog istraživanja.³

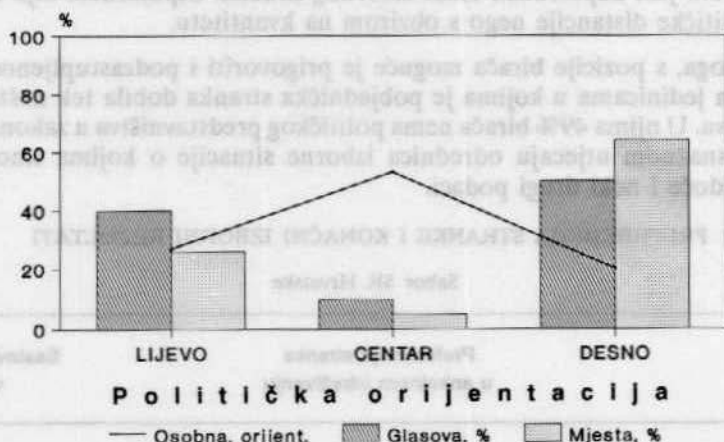
Svjesni smo izloženosti metodologijskoj kritici primijenjenog kriterija klasifikacije političke orijentacije zbog njegove sadržajne nespecificiranosti i niske operacionaliziranosti. Ispitanicima nije predefiniiran sadržaj kriterija lijevo ili desno nego im je prepušteno da mu samostalno odrede sadržaj i značaj vlastitom samoidentifikacijom, upravo onako kako su to u izbornoj borbi učinile i političke stranke. Odlučili smo se za takav robustan, ali uvjerljiv indikator utemeljen na samoodređenju političkog opredjeljenja, dajući prednost značaju političkog fenomena nad metodologijskom perfekcijom.

² Prema anketnom ispitivanju Fakulteta političkih nauka u Zagrebu, 46% ispitanika ocijenilo je izbore u Hrvatskoj 1990. godine najvažnijima poslijeratnim izborima, a 28% vrlo važnima. Ta je ocjena dana deset dana prije izbora.

³ Anketno istraživanje Fakulteta političkih nauka u Zagrebu provedeno je na uzorku od 2600 ispitanika deset dana prije prvoga izbornog kruga. Od ispitanika je traženo da odrede vlastiti politički položaj na kontinuumu lijevo-desno s deset intervala.

BIPOLARNI I ASIMETRIČNI REZULTATI

Sabor SR Hrvatske (VO i DPV)

"Izbori u Hrvatskoj 1990", FPN, Zagreb

U vrijeme predizborne kampanje samoidentifikacija birača pokazuje karakteristike očekivane i normalne distribucije u kojoj postoje snažno zastupljene sve tri orijentacije. Takva politička osobna usmjerenost nije izravno i jednosmjerno povezana s preferencijama političkih stranaka. Ona indicira načelni politički stav, ali smo na razini hipoteze govori o smjeru buduće izborne odluke. Iz pozicioniranja na kontinuumu lijevo-desno ne može se neposredno zaključivati o preferencijama partija. Izbori u Hrvatskoj nisu bili samo jednostavna potraga za političkom strankom koja bi najpribližnije artikulirala politički stav pojedinca nego je i značila, kao što smo već rekli, povijesnu odluku u kojoj se politička bliskost stranci često morala žrtvovati izbornim »nevjerstvom« kako bi se osigurala iskoristivost povijesne prilike za promjenu političkog poretka. Tome treba dodati i utjecaj izbornoga apsolutnog većinskog principa koji je birače prisiljavao na izbor između samo dvije mogućnosti. Zato je slika osobne orijentacija birača tako suprotna stvarnome izbornom rezultatu.

Pod opisanim utjecajem povijesnih okolnosti, izbornog zakona i predizborne kampanje, distribucija biračkog tijela radikalno je remodelirana. Na budućim izborima treba očekivati veću podudarnost osobne političke orijentacije i političke pozicije stranke za koju se glasa. Takva bi usklađenost mogla biti postignuta pomicanjem stranaka prema mjestu koncentracije birača, ali i »seljenjem« birača na druge političke pozicije kada izborna odluka bude oslobodna povijesnih pretenzija.

Odnos između postotaka dobivenih glasova biračkog tijela i postotaka zastupničkih mjesta u Saboru⁴ ilustrira posljedice primijenjenoga izbornog zakona. Budući da je rasprava o modelima izbornih zakona već općepoznata, na ovom mjestu

⁴ U računicu su uzeti samo glasovi i mjesta za Društveno-političko i Vijeće općina Sabora.

nećemo o njima šire raspravljati. Moguće je ipak upozoriti da je stvorena nesimetrična bipolarna slika biračkog tijela u Hrvatskoj koja je snažnije izražena rasporedom saborskih zastupnika nego postotkom dobivenih glasova pobjedničke stranke, a što jest neposredan efekt izbornog zakona. Bipolarnost nije ojačana u smislu političke distancije nego s obzirom na kvantitetu.

Osim toga, s pozicije birača moguće je prigovoriti i podzastupljenosti birača u izbornim jedinicama u kojima je pobjednička stranka dobila tek nešto više od 50% glasova. U njima 49% birača nema političkog predstavnštva u zakonodavnom tijelu. O snažnom utjecaju odrednica izborne situacije o kojima smo govorili zorno svjedoče i neki drugi podaci.

PREFERENCIJA STRANKE I KONAČNI IZBORNI REZULTATI

Sabor SR Hrvatske

Političke stranke	Preferencija stranke u anketnom istraživanju	Sastav saborskih vijeća
HDZ	30%	58%
SKH-SDP	28%	21%
SDS	4%	1%
KNS	13%	3%
SSH	2,24%	1%
Nezavisni	3%	4%
Ostali	20%	12%

Deset dana prije prvoga izbornog kruga, sudeći prema podacima našeg anketnog istraživanja, biračko tijelo nije bilo bipolarno oblikovano. Glasači SKH-SDP već su bili tada poznati (njihov približan broj: 28%) i na njih je ponajmanje djelovala izborna kampanja. Pristaše stranaka Koalicije narodnog sporazuma, srpskih stranaka, zelenih i drugih manjih političkih stranaka glasali su tek manjim dijelom za svoj prvenstveni politički izbor, odlučujući se dati podršku glavnom protivniku stranke na vlasti — Hrvatskoj demokratskoj zajednici. Ta je odluka, dakle, donesena neposredno pred izborni dan, jer je otprve za HDZ odlučilo glasati 30% ispitanika, dakle 12% (do ukupno 42%) glasova primarno pripada strankama centra. Takva odluka realizirana je već u prvome izbornom krugu koji se od konačnih rezultata razlikuje tek za koji postotak. Tako nije realizirana još jedna pretpostavka tvorca izbornog zakona po kojoj bi u prvom krugu glasači glasali »prema srcu«, a u drugom »prema razumu«.

Dodajmo k tomu i uništenje malih političkih stranaka, ne samo zbog nedosizanja saborskih klupa, nego i zbog političkih i ekonomskih posljedica takvoga izbornog rezultata na njihovo buduće stranačko djelovanje. Njihova prisutnost u parlamentu ne bi promijenila odnos snaga: pobjednička stranka i dalje bi imala glasačku većinu, ali bi osigurala drugačiju interpretaciju starih i prisutnost novih društvenih tema, stalno upozoravajući na bogatstvo realnosti i njegovu raznolikost.

Marginalne društvene i političke grupe imale bi prostor političke komunikacije na nacionalnoj razini, te ne bi bile prisiljene da se iscrpljuju probijanjem lokalnih granica. U većinskom sistemu izbora tek postignuta koncentracija glasačke snage u izbornoj jedinici osigurava prisutnost u parlamentu. To mogu osigurati tradicionalne manjine, nacionalne i teritorijalno omeđene, ali ne i društvene grupe koje su nosioci postmodernih kvaliteta. Njihova disperzija u zajednici predodređuje ih u postojećem sistemu na stalnu marginalnost.

Poslijeizborno vrijeme pokazuje efekte izborne odluke: uvjerljivost i nesumnjivost pobjedničkog rezultata i jednostavnost konstituiranja novoga političkog vodstva. Primijenjeni tip izborne procedure jasno povezuje izbornu odluku birača s krajnjim ustrojstvom nove političke vlasti. Većinski sistem izbjegava potrebu za parlamentarnim koalicijama i glasaču osigurava jednoznačnu primjenu njegove odluke. Nema iznenađenja da u vladu, kao koalicijski partneri, uđu stranke za koje se nije glasalo. Prijenos vlasti u Hrvatskoj to uvjerljivo potvrđuje.

Izbori: predmet političke znanosti

U političkoj znanosti izborni sistemi i izborna ponašanja jesu područje nad kojim politička znanost zasigurno posjeduje znanstvenu legitimnost, ako ne i monopol. Uobičajeno je reći da »ako znanost u političkoj znanosti postoji, onda je to na predmetu izbora«. Na tom području akumulirana je nepregledna empirijska građa i testiran ogroman broj teorijskih hipoteza i modela. Isprva potaknute i vodene pragmatičkim potrebama i interesima političkih stranaka, izborne studije razvile su se u poddisciplinu političke znanosti. Sva je prilika da politička znanost u Hrvatskoj u svoj korpus metoda i teorija preuzme i tu znanstvenu tradiciju. Na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu izbiri su istraživani longitudinalnim projektima od 1978. godine⁵. Tako su i prvi kompetitivni izbiri u Hrvatskoj predmetom empirijske analize politologa. Osnovni predmet anglosaksonskih istraživanja izbora i izbornih ponašanja jesu odrednice biračkog izbora. Tako su istraživanja usmjerena na tri ključna elementa: partijsku pripadnost, vrednovanje kandidata i odnos prema temama u izbornoj kampanji. Tako određenim nezavisnim varijablama i njihovim međudodnosima nastoji se doći do deskripcije izborne odluke, ali i do prognostički vrijednih modela. Stanje discipline na tom području, usprkos svih dostignuća trijade teorije, metode i statistike (podatka), mnogi autori još

⁵ O istraživanjima izbornih procesa objavljen je na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu veći broj radova koji imaju teorijsko-empirijski karakter: Šiber, I., *Delegatski sistem i izborni procesi*, Institut za političke znanosti Fakulteta političkih nauka u Zagrebu, Zagreb, 1979; Šiber, I., »Vrijednosno motivacijski aspekt izbora 1945 — 1978«, *Politička misao*, Zagreb, 2, 1979; Perko-Šeparović, I., *Analiza zborova birača u izbornim procesima*, IPZ FPN, Zagreb, 1979; Grdešić, I., *Neki aspekti izbora delegata u općinskim skupštinama*, IPZ FPN, Zagreb, 1980; Grdešić, I., »Izbor delegata u skupštine općina i SIZ-ova«, Zagreb, *Politička misao*, 4, 1982; Tomac, Z., »Izbiri u delegatskom sistemu«, Zagreb, *Politička misao*, 4, 1982; Šiber, I., — Grdešić, I., *Delegatski izbiri 1978-1982. Usporedni rezultati istraživanja*, IPZ FPN, Zagreb, 1983; Šiber, I., »Izbiri u delegatskom sistemu«, u zborniku: *Delegatski sistem 1974 — 1984*, Zagreb, Informator, 1986; Kasapović, M., *Delegatski izbiri 1978 — 1986*, IPZ FPN, 1986; Grdešić, I., »Funkcionalna analiza izbornih procesa«, Zagreb, *Naše teme*, 6 — 7, 1987.

uvijek ocjenjuju nezadovoljavajućim⁶. Primjenjivost istraživačko-analitičkih odrednica izborne odluke u našim uvjetima još je uvijek ograničena i to prije svega općim karakteristikama izborne situacije i njome uvjetovanim ponašanjem birača.

Izborne odluke moguće je promatrati s obzirom na dvije osnovne vremenske orijentacije: retrospektivno i prospektivno. Retrospektivna interpretacija izbornih rezultata primjenjiva je i na izbore u Hrvatskoj. Njezin osnovni element jest uvjerenje da birači prvenstveno vrednuju uspješnost dosadašnje vlasti i na temelju te ocjene donose biračku odluku. Takav pristup omogućava jednostavnu i uvjerljivu interpretaciju po kojoj glasači glasaju racionalno (bar u najopćenitijem smislu riječi), pa makar i na temelju sasvim površnih i impresionističkih ocjena o uspješnosti vlade. Takav pristup dobro se uklapa u šumpeterijansku teoriju demokracije i izbora: minimalni zahtjevi za sposobnostima biračkog tijela. Oni mogu birati vladu, ali vladina politika izvan je i iznad izborne odluke.

Višestranački parlamentarni izbori u Hrvatskoj stvaraju početne pretpostavke za izgradnju demokratskog poretka, a na taj način i političkoj znanosti (re)afirimiraju predmet istraživanja. Kategorije političke znanosti sada i na ovim prostorima dobivaju životni sadržaj.

Ivan Grdešić

ELECTION DETERMINANTS

Summary

Elections imply mass political participation, a type of collective decision through which preferences are being communicated to the political leaders. The elections in Croatia were conditioned by the historical circumstances (changing the political set-up), as well as by the type of voting rights, election regulations, and persons involved in the electoral process. The outcome of the elections was such that the political spectrum in Croatia acquired a bi-polar and asymmetrical shape within which the smaller political parties of the centre have only minor importance. The multi-party parliamentary elections in Croatia are an initial presupposition for the establishment of a democratic order which also means that they restore a legitimate topic of research to political science.

⁶ Vidjeti: Herbert B. Asher, »Voting Behavior Research in the 1980s: An Examination of Some Old nad New Problem Areas«, u: Ada W. Finifter, *Political Science: The State of the Discipline*, Washington, American Political Science Association, 1983.